

ВІДГУК

на дисертаційне дослідження КОЛЕСНИК КАТЕРИНИ АНАТОЛІВНИ «Педагогічні засади групової діяльності дітей в системі дошкільної освіти України (кінець ХХ – початок ХХІ ст.)», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми дослідження та її наукова затребуваність.

Актуальність звернення дисертантки до обраної проблеми не викликає сумніву з багатьох причин. *По-перше*, це пов'язано з необхідністю, у межах пріоритетних напрямків реформування освітньої галузі, кардинально змінювати й систему дошкільної освіти на предмет її ефективності, результативності та відповідності сучасній парадигмі освіти й зокрема, вихованню гуманних стосунків між дітьми, їхньої самостійності, здатності доводити й захищати власну позицію, а також дослухатися до думки однолітків та адекватно реагувати на неї. *По-друге*, успішність розв'язання вищезгаданої проблеми, дійсно потребує відповідного навчально-методичного забезпечення й прогресивних технологій групової взаємодії дітей дошкільного віку в тому числі, оскільки саме групові форми роботи сприяють активізації ігрової та навчально-пізнавальної діяльності дошкільнят. *По-третє*, представлене до захисту дисертаційне дослідження відповідає тематичному плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами «Педагогічний супровід особистісно-професійного розвитку майбутнього вчителя» (0119U102999) та кафедри дошкільної освіти «Підготовка фахівців дошкільної та початкової освіти в умовах інтеграції України в Європейській освітній простір» (0121U109684).

Своєчасність дослідження педагогічних засади групової діяльності дітей в системі дошкільної освіти в Україні кінця ХХ – початку ХХІ ст. підтверджується низкою суперечностей, на яких слушно наголошує дисертантка й котрі дійсно посилюють значущість звернення до окресленої проблеми. А саме між: необхідністю збереження історико-педагогічного досвіду організації групової діяльності дітей в системі дошкільної освіти

України і недостатнім критичним осмисленням та узагальненням цього досвіду в педагогічній науці й практиці; значними теоретичними і практичними досягненнями педагогів (90-ті роки ХХ – початок ХХІ століття) й неналежним науковим обґрунтуванням можливостей творчого впровадження їх в освітню практику сучасних закладів дошкільної освіти; необхідністю прогнозування результатів упровадження нових технологій організації групової діяльності дошкільників та фрагментарністю історико-педагогічного знання про результати творчих пошуків та освітніх експериментів попередніх років; нагальною потребою в оновленні форм організації групової діяльності дітей і фрагментарним використанням набутого історичного досвіду (90-ті роки ХХ – початок ХХІ століття).

Доцільність досліджуваної проблеми зумовлена тим, що у процесі наукового пошуку здобувачці вдалося розв'язати низку завдань, котрі, у контексті досліджуваної проблеми, ще не були предметом окремого педагогічного дослідження в Україні й потребували невідкладного вирішення.

*Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій,
сформульованих у дисертації*

Експертиза дисертації дає підстави стверджувати, що основні наукові положення щодо: періодизації процесу становлення та розвитку групової діяльності в системі дошкільної освіти України наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття; змістових характеристик ключових понять дослідження; особливостей організації та змісту групової діяльності дітей в системі дошкільної освіти досліджуваного періоду та систематизації основних тенденції їхнього розвитку; узагальнення досвіду організації групової діяльності дітей дошкільного віку у визначених межах; обґрунтування доцільності організації групової діяльності дітей у закладах дошкільної освіти тощо, викладено логічно і переконливо.

Логіка та структура розгортання дисертації є традиційною, відповідає вимогам щодо історико-педагогічного дослідження й представлена вступом,

трьома розділами, висновками до розділів, загальними висновками, списком використаних джерел та додатками.

Маємо засвідчити, що науковий апарат дисертаційного дослідження сформульовано досить кваліфіковано й відповідно до обраної теми. Дисертанткою переконливо обґрунтовано актуальність теми дослідження, вказано на її зв'язок з науковими програмами, планами, темами; коректно визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, методи та джерельну базу, представлено хронологічні й територіальні межі, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів.

Заслуговує на схвалення ґрунтовне вивчення здобувачкою джерельної бази (320 найменувань, з них 11 – іноземними мовами, 45 – архівних джерел), зокрема, у дисертаційному дослідженні представлені фонди Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського НАПН України, Вінницької обласної універсальної наукової бібліотеки імені К. А. Тімірязєва, наукової бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Обґрунтованість та достовірність основних наукових положень дисертації, отриманих результатів, висновків та рекомендацій підтверджується використанням загальнонаукових, теоретичних та практичних методів дослідження, які дисертантка вдало застосовує відповідно поставленим завданням.

Вірогідність загальних висновків дисертації підтверджуються обґрунтованими результатами дослідження, здійсненого дисертанткою. У цілому дисертацію можна вважати завершеною науковою працею, що відповідає визначеним вимогам й результати якої характеризуються науковою новизною та розв'язують конкретне наукове завдання: обґрунтування педагогічних засад групової діяльності дітей у системі дошкільної освіти України (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) та розкриття можливостей

використання прогресивних педагогічних ідей з організації групової діяльності в практиці сучасного закладу дошкільної освіти.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій,
сформульованих у дисертації, в опублікованих працях

Наукові положення та висновки представленого дослідження є об'єктивними, цілісними, з належним рівнем узагальнення матеріалу й конкретизованою позицією щодо авторського бачення досліджуваної проблеми. В роботі чітко прослідковується взаємозв'язок й взаємозумовленість між метою, завданнями дослідження та змістом дисертації. Зміст анотації, поданої українською та англійською мовами, відображає сутність дисертації й досить аргументовано висвітлює важливі аспекти та основні її положення.

Заслуговує позитивної оцінки широке оприлюднення результатів дослідження, які пройшли необхідну апробацію та обговорювалися на наукових конференціях міжнародного рівня (Київ, 2015; Київ-Вінниця, 2016; Одеса, 2016; Львів, 2016; Sládkovičovo, 2017; Warsaw, 2018; Kaunas, 2018; Вінниця, 2018; Київ-Вінниця 2018; Брест, 2018; Batumi, 2018; Кам'янець-Подільський, 2019; Кам'янець-Подільський, 2019; Bordeaux, 2019; Geneve, 2019; Вінниця, 2019; Вінниця, 2020; Вінниця, 2021); *всукраїнського рівня* (Вінниця, 2016; Умань, 2017; Полтава, 2018; Вінниця, 2018; Вінниця, 2018; Маріуполь, 2020; Вінниця, 2020; Київ, 2021); *регіонального рівня* (Вінниця, 2017; Вінниця, 2018); *міжвузівського* (Бар, 2016; Вінниця, 2016; Вінниця, 2017; Бердянськ, 2017).

Основні положення та висновки здійсненого дослідження впроваджено в освітній процес Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (довідка 382 від 25.06.2021 р.), Комунального закладу вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського» (довідка № 01-09/166 від 29.06.2021 р.), Комунального закладу «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана

Франка (довідка № 237 від 29.06.2021 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/31 від 26.08.2021 р.), Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка № 289 від 27.05.2021 р.).

Результати наукового пошуку Катерини Колеснік достатньо повно відображені в наукових публікаціях, де з-поміж 27 наукових публікацій автора (19 – одноосібних): 7 статей у наукових фахових виданнях України (з них 4 категорії Б), 5 статей в зарубіжних наукових виданнях, 1 стаття в Index Scopus, 11 праць у збірниках матеріалів наукових конференцій, 2 практикуми, 1 навчально-методичний посібник.

Рекомендації стосовно використання результатів і висновків
дисертації

З огляду на зміст і висновки дисертації та достатню апробацію вважаємо, що матеріали дисертаційного дослідження Катерини Колеснік в цілому й обґрунтована термінологія та база даних зокрема, можуть бути використані вітчизняними науковцями для здійснення подальших досліджень у галузі дошкільної освіти та історії педагогіки, а також для використання в процесі написання навчально-методичних і навчальних посібників із курсів «Історія дошкільної педагогіки», «Дошкільна педагогіка», «Дошкільна лінгводидактика з методикою організації художньо-мовленнєвої діяльності», «Соціоігровий практикум», «Педагогічна майстерність з методикою організації і проведення свят»; у розробці підручників і хрестоматій з історії дошкільної педагогіки, методичних рекомендацій для здобувачів ЗВО та вихователів закладів дошкільної освіти; в освітньому процесі закладів дошкільної освіти та під час підвищення кваліфікації вчителів-практиків, а також стати у нагоді здобувачам наукового ступеня доктора філософії.

Значущість результатів дослідження для науки і практики

Вважаємо, що до науково обґрунтованих результатів виконаного Катериною Колеснік дисертаційного дослідження, котрі мають вагому наукову новизну й дають підстави кваліфікувати його як таке, що забезпечує

цілісне й системне розв'язання досліджуваної проблеми у новому ракурсі можна віднести:

- **Педагогічний аналіз проблеми організації групової діяльності дітей** у системі дошкільної освіти України наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття
- **Періодизацію процесу становлення та розвитку групової діяльності в системі дошкільної освіти України наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття:** I період (1991-2000 рр.) – пошук демократичних соціальних орієнтирів (перебудова, розвиток дошкільного виховання та групової діяльності дітей дошкільного віку); II період (2001-2011 рр.) – концептуальний (створення перспективної моделі дошкільної освіти та впровадження групових форм організації освітнього процесу); III період (2012 р. – до нашого часу) – середовищно-технологічний (визнання дошкільної освіти першою ланкою суспільної освіти, орієнтація на створення особливого освітньо-розвивального середовища в закладі дошкільної освіти, активне впровадження авторських інтерактивних технологій групової діяльності)
- **Уточнення змісту ключових понять досліджуваної проблеми:** «група», «діяльність», «спільна діяльність», «групова діяльність» та особливостей організації й змісту групової діяльності дітей в системі дошкільної освіти досліджуваного періоду
- **Систематизацію основних тенденцій** розвитку організації та змісту групової діяльності дітей відповідно до розробленої періодизації
- **Доповнення історико-педагогічних** відомостей про специфіку організації групової діяльності дітей дошкільного віку у вітчизняній педагогічній науці
- **Введення у науково-дослідну площину маловідомих архівних джерел,** пов'язаних з дослідженням проблем розвитку групової діяльності дітей в системі дошкільної освіти України кінця ХХ – початку ХХІ ст. (протоколи нарад працівників дошкільних закладів, доповідні записки, довідки про роботу дошкільних установ, матеріали обстеження роботи дошкільних

закладів, річні звіти дитячих садків, матеріали обласних семінарів з перепідготовки вихователів дитячих садків, документи про підсумки роботи дошкільних установ області, накази й постанови Міністерства народної освіти України про розвиток народної освіти та ін.), що значно збагатили джерельну базу вітчизняної історико-педагогічної науки.

Вагомою заслугою дисертантки є й те, що у межах проведеного дослідження подальшого розвитку набуло обґрунтування доцільності організації групової діяльності дітей у закладах дошкільної освіти.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення здобутих Катериною Колеснік результатів, вважаємо за необхідне висловити певні зауваження і побажання, що носять дискусійний характер:

1. Робота набула б більшої досконалості, якби у представленій дисертанткою періодизації більш розлого було презентовано групову діяльність дітей в системі дошкільної освіти України в межах першого періоду (1991-2000 рр.)
2. Проведений у першому розділі дисертації ґрунтовний аналіз наукового доробку українських і зарубіжних учених набув би більшої довершеності та аргументованості за умови посилення авторських тверджень щодо виявлених і систематизованих позицій науковців.
3. Робота значно виграла, якщо б подані дисертанткою у підрозділі 3.2. методичні рекомендації щодо впровадження групових видів діяльності дітей дошкільного віку у закладах дошкільної освіти набули більшої конкретизації, оскільки деякі з них мають виключно описовий характер.
4. На жаль у тесті дисертації зустрічаються окремі фрагменти оповідного типу, тож бажано було б більш ретельно попрацювати над науковим стилем викладення матеріалу дисертації.
5. У вступі дисертації, в позиції «Структура дисертації», не вказано кількість таблиць і рисунків, які є у роботі (4 таблиці, 4 рисунки).

Зазначені зауваження та побажання не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, котрій дійсно притаманні оригінальність, наукова новизна, теоретична та практична значущість.

Загальні висновки щодо відповідності дисертації встановленим вимогам

Враховуючи актуальність дослідженої проблеми, наукову новизну положень дисертації, обґрунтованість і достовірність отриманих результатів, їх теоретичну і практичну значущість, вважаємо, що дисертація «Педагогічні засади групової діяльності дітей в системі дошкільної освіти України (кінець ХХ – початок ХХІ ст.)», є актуальним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, відповідає вимогам пунктів 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015, № 567 від 30.12.2015, № 943 від 20.11.2019) та Порядку проведення експерименту з присудження доктора філософії, який затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, а її авторка, Катерина Анатоліївна Колеснік, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії (PhD) зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри мистецької освіти

Центральноукраїнського державного педагогічного

університету імені Володимира Винниченка

 Алла РАСТРИГІНА

Підпис Алли РАСТРИГІНОЇ засвідчую

Вчений секретар

Світлана Омеляненко